

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

VILMA LEPPÄLÄ JA ESSI LÖNNQVIST

Vankien sosiaaliset suhteet

“Ei mun mielestä vankilakavereista ei tule oikeita kavereita.”

SOSIAALIALAN KOULUTUSOHJELMA

2023

Tekijät Leppälä, Vilma Lönnqvist, Essi	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Lokakuu 2023
	Sivumäärä 40	Julkaisun kieli Suomi
Julkaisun nimi Vankien sosiaaliset suhteet “Ei mun mielestä vankilakavereista ei tule oikeita kavereita.”		
Tutkinto-ohjelma Sosiaalian tutkinto-ohjelma, sosionomi, aikuissosiaalityö		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tutkia miten vangit kokevat heidän sosiaaliset suhteensa, miten heitä niissä tuetaan ja kokevatko he saamansa tuen riittäväksi. Opinnäytetyömme toteutettiin yhteistyössä Köyliön vankilan kanssa.</p> <p>Tutkimuksemme oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jonka toteutimme haastatteleamalla vankeja Köyliön vankilassa. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluna. Lisäksi haastattelimme Köyliön vankilan erityisohjaajaa. Teoriapohjana opinnäytetyösämme toimi sosiaaliset suhteet ja niihin linkittyvät ilmiöt kuten syrjäytyminen ja yksinäisyys. Opinnäytetyötä tehdessämme perehdyimme myös Suomen vankirakenteeseen.</p> <p>Tutkimuksen johtopäätöksiä nousi esiin, että sosiaalisissa suhteissa on jonkin verran eroavaisuuksia. Vangit kokivat erityisesti perheen ja parisuhteen olevan merkityksellisiä. Sosiaalisten suhteiden ylläpidossa merkittävässä roolissa oli puhelinsoitot ja tapaamiset Skype-yhteydellä. Pääosin haastateltavat olivat tyytyväisiä saamaansa tukeen ja yhteydenpidon onnistumiseen.</p>		
<u>Asiasanat:</u> Sosiaaliset suhteet, vangit, syrjäytyminen		

Authors Leppälä, Vilma Lönnqvist, Essi	Type of Publication Bachelor's thesis	Date October 2023
	Number of pages 40	Language of publication: Finnish
Title of publication Social relations of prisoners “No, I don't think prison mates make real friends.”		
Degree programme Social Degree Programme, Bachelor of Social Sciences, Adult Social Work		
Abstract <p>The purpose of the thesis was to research how prisoners experience their social relations, what kind of support they get, and do they experience that the support is enough.</p> <p>Our research was qualitative research. We carried out the research by interviewing prisoners in Köyliö prison. The interviews were theme interviews. Besides prisoners we interviewed one of the senior instructors of Köyliö prison. The theoretical part of our thesis was social relations and the phenomenon that are linked to them such as social exclusion and loneliness. While doing the thesis we investigated the structure of Finnish prisoners.</p> <p>The conclusion of our research showed that there are differences in social relations of prisoners. Prisoners experienced family and domestic partnership to be meaningful. Phone calls and Skype visitations plays a significant role in maintaining social relations. The interviewees were mainly contented with the support they get and the success of communication.</p>		
<u>Key words</u> : Social relations, prisoners, social exclusion		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 VANKEUS SUOMESSA	6
2.1 Vankien päärikokset	8
2.2 Vankien ikäjakauma	9
2.3 Vankien sosioekonominen tausta	10
2.4 Vankien psyykkiset haasteet	11
2.5 Vähemmistöt vankilassa	11
3 SOSIAALISET SUHTEET	12
3.1 Yksinäisyys	14
3.2 Syrjäytyminen	15
3.3 Läheiset	16
4 YHTEYDENPITO JA TAPAAMISMUODOT	16
4.1 Valvotut tapaamiset	17
4.2 Lapsitapaaminen	17
4.3 Valvomattomat tapaamiset	17
4.4 Tapaaminen videoyhteydellä	18
4.5 Yhteydenpito	18
4.6 Poistumislupa	19
5 TUTKIMUSASETELMA	19
6 TUTKIMUSTULOKSET	22
6.1 Taustatiedot	22
6.2 Vankien sosiaaliset suhteet	23
6.3 Yhteydenpito ja tapaamiset	24
6.4 Vankeuden vaikutus suhteisiin	26
6.5 Vankilan tuki sosiaalisten suhteiden ylläpidossa	26
7 POHDINTA	28
7.1 Opinnäytetyöprosessi	29
7.2 Haastateltavien kokemukset	29
7.3 Vankirakenne	31
7.4 Sosiaaliset suhteet	31
7.5 Tutkimusehdotuksia	33

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheen valinta oli helppoa. Meistä molemmat ovat kiinnostuneita rikosseuraamusalasta, joten oli helppo alkaa hahmottelemaan aihetta yhteisen kiinnostuksen kohteen parista. Erityisesti sosiaalisten suhteiden merkitys kiinnosti molempia paljon, ja meillä oli halu lähteä syventämään omaa tietouttamme tähän aihealueeseen liittyen, joten päädyimme tutkimaan vankien sosiaalisia suhteita vankeuden aikana. Aiheen valinnan jälkeen lähdimme pohtimaan mahdollista tilaajatahoa opinnäytetyöllemme. Päätimme lähestyä Köyliön vankilaa asian tiimoilta, sillä toinen opiskelija oli käynyt siellä tutustumassa, joten paikka oli ennestään jo tuttu.

Opinnäytetyömme tilaajatahona ja yhteistyökumppanina toimi Köyliön vankila, joka on Lounais-Suomen rikosseuraamusalueella sijaitseva 73-paikkainen suljettu vankila miehille. Köyliön vankilaan sijoitetaan niin tutkinta-, sakko- kuin vankeusvankejakin. Tässä opinnäytetyössä olemme kohdistaneet tutkimuksen koskemaan vain vankeusvankeja.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia Köyliön vankilan vankeusvankien kokemuksia heidän sosiaalisista suhteistaan, sekä siitä, ketä he laskevat kuuluvan heidän sosiaalisiin suhteisiinsa. Halusimme myös selvittää millaista tukea he saavat Rikosseuraamuslaitokselta sosiaalisten suhteiden ylläpitoon, ja kokevatko he saamansa tuen olevan riittävää. Haluamme antaa tietoa vankilalle ja sen henkilökunnalle, miten he voivat kehittää vankilan toimintaa, jotta vangin sosiaaliset suhteet eivät katkea tai muuten kärsi vankeusaikana.

Toteutimme tutkimuksen kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena kohderyhmäämme haastatteleamalla. Haastattelut toteutimme puolistrukturoituina teemahaastatteluina. Saimme haastateltaviksemme kolme vankia. Haastatteluun pääsyn rajasimme siten, että vankeustuomiota täytyy olla suoritettuna vähintään yksi vuosi. Vankilan yhteyshenkilö oli kysellyt vangeilta halukkuutta osallistua opinnäytetyöhön ja antanut kiinnostuneille kirjoittamamme saatekirjeen. Haastattelimme myös Köyliön vankilan erityisohjaajaa vankien sosiaalisista suhteista sähköpostilla. Teimme haastattelu kysymykset yhdessä, ja pohdimme minkälaista tietoa haluamme haastateltaviltamme

saada. Halusimme myös suorittaa haastattelut yhdessä, jotta materiaalia oli helpompi analysoida, kun molemmat olisivat tietoisia haastatteluiden kulusta. Jaoimme myös haastattelut niin, että molemmat litteroivat yhtä paljon materiaalia.

Tutkimusaineiston tueksi käsitelimme teoriaosuudessa sosiaalisia suhteita ja niihin liittyviä ilmiöitä kuten syrjäytymistä ja yksinäisyyttä. Tämän lisäksi opinnäytetyössä on myös perehdytty Suomen vankirakenteeseen. Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja ja erilaisia teorialähteitä lukiessamme saimme uudenlaista ymmärrystä rikosseuraamustyöstä ja sen luonteesta. Teoriaosuuden työstämistä varten lähdimme tutkimaan materiaalia, jota halusimme työssämme käyttää. Jaoimme molemmille materiaalit, joihin perehtyä. Näin ollen saimme tehokkaammin perehdyttyä käytettävään materiaaliin. Kirjoitimme omista materiaaleistamme omat tekstimme, jonka jälkeen lähdimme yhdessä niitä yhdistämään yhteneväiseksi kokonaisuudeksi. Näin välttyimme toistolta ja saimme tekstistä yhtenäistä. Tapaamisissamme lisäksi keskustelimme paljon lukemastamme ja jaoimme oppimaamme, jotta molemmille muodostuu yhteneväinen käsitys materiaalista. Aineiston analysoimme yhdessä keskustellen ja muistiinpanoja kirjoittaen, minkä jälkeen teimme johtopäätökset analysoimamme aineiston pohjalta. Vielä lopuksi oikoluimme molemmat tuottamamme tekstin, jotta minimoimme kirjoitusvirheet tekstissä.

2 VANKEUS SUOMESSA

”Vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana” (Vankeuslaki 767/2005, 1 luku 2 §). Suomessa ehdottomaan vankeuteen tuomitaan määräaikaisesti tai elinkautisesti. Määräaikaista vankeutta voidaan tuomita vähintään 14 päivää ja enintään 15 vuotta. Määräaikaista tai elinkautista ehdotonta vankeutta suorittavat ovat vankeusvankeja. (Rautanen ym., 2023, s. 19.)

Rikosseuraamuslaitos on valtakunnallisesti toimiva virasto, jota hallinnoi oikeusministeriö. Rikosseuraamuslaitoksella on neljä vastuualuetta, jotka vastaavat kehittämisestä ja ohjaamisesta, asiakasprosesseista, hallinto- ja tukipalveluista sekä operatiivisesta toiminnasta. Operatiivinen toiminta pitää sisällään 11 rikosseuraamuskeskusta, joihin kuuluu vankilat, yhdyskuntaseuraamustoimistot sekä muita yksiköitä. (Rikosseuraamuslaitos, 2023b.) Tässä opinnäytetyössä keskistymme Rikosseuraamuslaitoksen operatiiviseen toimintaan.

Kriminologisissa tutkimuksissa on jo pitkään korostunut desistanssin tärkeys (Kainulainen & Saari, 2021, s.199). Rikollisuuteen liittyen desistanssin määritelmä on rikosten tekemisen lopettaminen (Viikki-Ripatti, 2011, s.199). Sosiaalisen kontrollin teorian mukaan sosiaalinen kontrolli ehkäisee parhaiten rikollisuutta henkilön ollessa kiinnittynyt muihin ihmisiin ja motivoitunut sitoutumaan yhteiskunnallisiin instituutioihin. Puhuttaessa käännekohdista, jotka tarjoavat mielekkäitä siteitä rikoksettomaan elämään korostuu desistanssin mahdollistavien sosiaalisten rakenteiden merkitys. (Kainulainen & Saari, 2021, s.199.)

Rikosseuraamuslaitoksen tilaston mukaan 1. toukokuuta 2022 vankeusvangeista ensikertalaisia oli 41 prosenttia ja toista kertaa vankilassa oli 14 prosenttia. Vankeusvangeista 28 prosenttia oli 3.–7. kertaa vankilassa. Vähintään seitsemän aikaisempaa vankeustuomiota oli 17 prosentilla vankeusvangeista. (Rikosseuraamuslaitos, 2023a, s.33.)

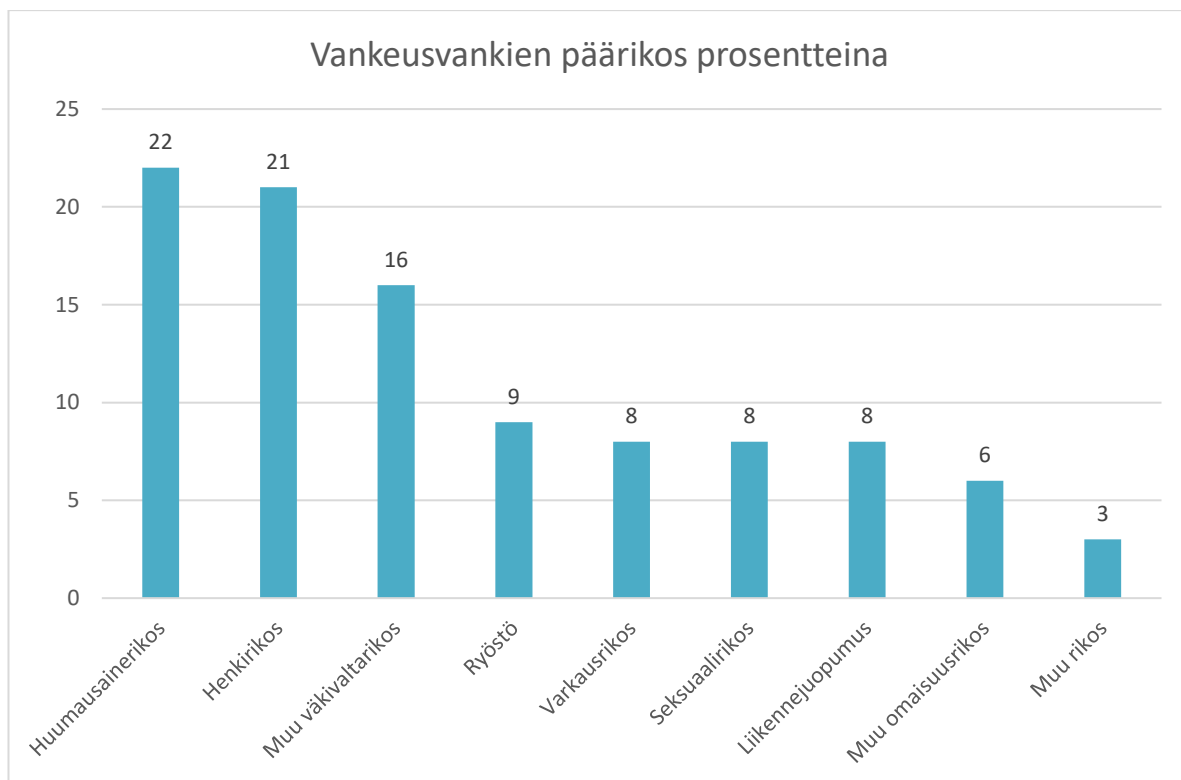
Edellä mainitun tilaston mukaan vankeusvangeista 35 prosentilla ennakoitu laitoksessa oloaika oli alle vuoden. Alle 3 kuukautta 8 prosentilla, 3–6 kuukautta 10 prosentilla ja 6–12 kuukautta 17 prosentilla. Tilaston mukaan 30 prosentilla vankeusvangeista ennakoitu laitoksessa oloaika on 1–2 vuotta ja 19 prosentilla 2–4 vuotta. Yli 4 vuoden ennakoitu laitoksessa oloaika oli 17 prosentilla, joista 9 prosentilla yli 8 vuotta. (Rikosseuraamuslaitos, 2023a, s.32.)

2.1 Vankien päärikokset

Vankeusvankien päärikoksena selkeästi yleisimpiä rikoksia ovat erilaiset huumaus- ja väkivaltarikokset. Isoin osa vankeusvangeista on tuomittu päärikoksenaan huumausainerikos. Toukokuussa 2022 vankeusvangeista 22 prosentilla oli päärikoksena huumausainerikos. (Rikosseuraamuslaitos, 2023a, s.31.) Huumausainerikoksesta voidaan tuomita henkilö, joka on syyllistynyt huumausaineen valmistukseen, kuljetukseen, hallussapitoon, hankkimisyrittäykseen, myyntiin tai muuhun välittämiseen (Rikoslaki 1889/39, 50 luku 1 §).

Vain prosentin erolla toiseksi isoin prosenttiosuus oli henkirikoksilla. Tämä tarkoittaa, että päärikoksena henkirikos oli 21 prosentilla vankeusvangeista (Rikosseuraamuslaitos, 2023a, s.31). Henkirikokseksi luokitellaan teko, jossa väkivallalla aiheutetaan toisen ihmisen kuolema. Suomen rikoslaisissa henkirikokselle on useita rikosnimikkeitä; tappo, murha, surma, lapsensurma sekä pahoinpitelyn ja kuolemantuottamuksen rikosnimikeyhdistelmä. (Rikoksentorjuntaneuvosto, n.d.a.) Murhasta rikoksentekijä tuomitaan aina elinkautiseen vankeusrangaistukseen (Rikoslaki 1889/39, 21 luku 2 §). Vuoden 2023 alussa Suomessa elinkautista vankeusrangaistusta suoritti 194 vankia (Rikosseuraamuslaitos, 2023a, s. 30).

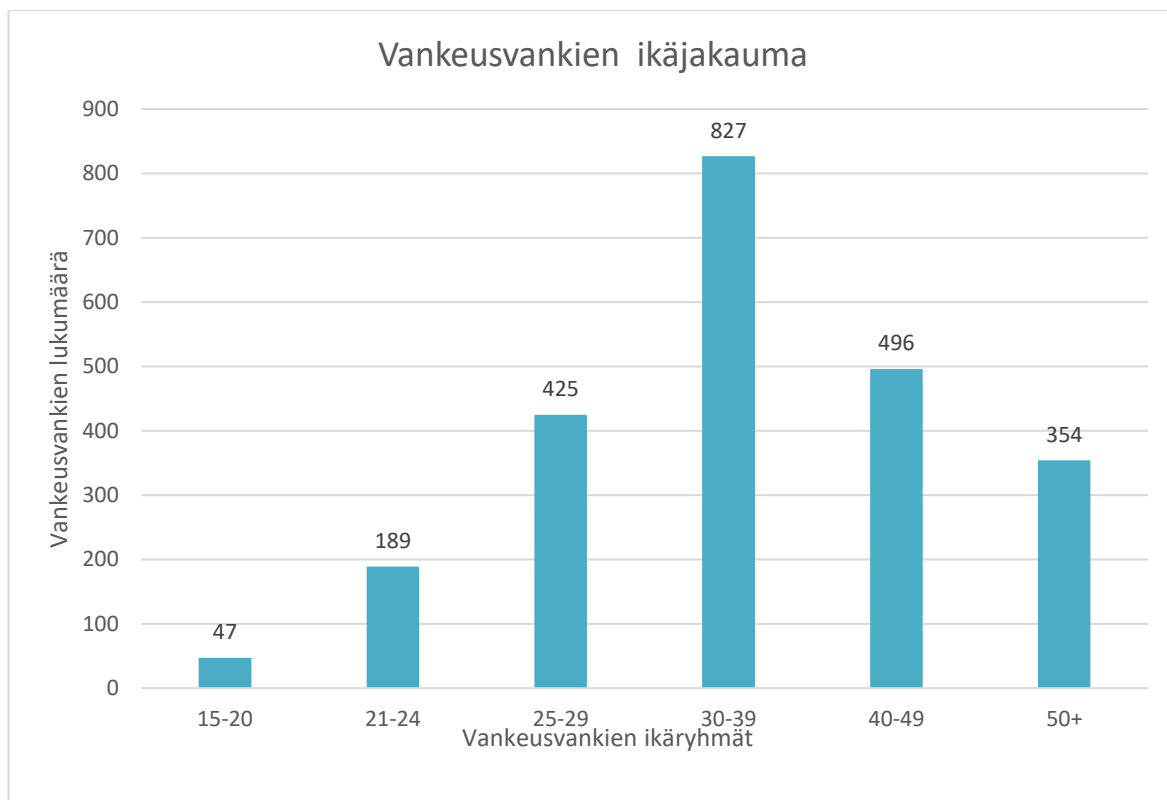
Muu väkivaltarikos päärikoksena oli 16 prosentilla vankeusvangeista. Väkivaltarikoksiin luokitellaan myös henkirikokset. Tämä tarkoittaa, että 37 prosentilla vankeusvangeista on päärikoksena jokin väkivaltarikos. Vankeusvangeista 9 prosentilla oli päärikoksenaan ryöstö ja 8 prosentilla varkausrikos, seksuaalirikos tai liikennejuopumus. Muu omaisuusrikos oli 6 prosentin päärikos ja 3 prosentilla päärikoksena oli muu rikos. (Kaavio 1) (Rikosseuraamuslaitos, 2023a, s.31.)

Kaavio 1. Vankeusvankien päärikos prosentteina (Rikosseuraamus, 2023a, s.31)

2.2 Vankien ikäjakauma

Suomessa oli 1.5.2022 yhteensä 2362 vankeusvankia, joista 7,4 prosenttia oli naisia. Tämä tarkoittaa, että miehiä oli yhteensä 2187. Selkeästi suurin ikäryhmä oli 30–39-vuotiaat, joita oli 35 prosenttia Suomen vankeusvangeista. Seuraavaksi suurimmat ikäryhmät olivat 40–49-vuotiaat, joiden osuus oli 21 prosenttia ja 25–29-vuotiaat prosenttiosuudella 18. Yli 50-vuotiaita vankeusvangeista oli 15 prosenttia. Vähiten vankeusvankeja oli alle 25-vuoden ikäluokissa. 20–24-vuotiaita 8 prosenttia ja 15–20-vuotiaita vain 2 prosenttia kaikista Suomen vankeusvangeista. (Kaavio 2) (Rikosseuraamustoimisto, 2023a, s.32.)

Kaavio 2. Vankeusvankien ikäjakauma (Rikosseuraamuslaitos, 2023a, s. 32)

Vankien ikäjakaumasta voimmekin päätellä, että suurin osa vankeusvangeista voi olla alaikäisten lasten vanhempia.

2.3 Vankien sosioekonominen tausta

Vangit ovat enimmäkseen työikäisiä, mutta suurin osa heistä on ennen vankeustuomiota ollut työttömiä. Terveys ja hyvinvoinnin laitoksen tekemän Vankien terveys ja hyvinvointi 2023 tutkimuksen mukaan miehistä 75 prosenttia ovat tulleet vankilaan työelämän ulkopuolelta. Heistä työttömiä oli ollut 64 prosenttia, työkyvyttömyyseläkkeellä 4 prosenttia ja työelämän ulkopuolella sairauden vuoksi 4 prosenttia, muista syistä eli koti-isänä, opiskelijana, asevelvollisena tai eläkkeellä oli ollut 4 prosenttia. (Rautanen ym., 2023, s. 229.) Miesvangeista 52 prosentilla koulutuspohjana on vain peruskoulu (Rautanen ym., 2023, s. 31).

2.4 Vankien psyykkiset haasteet

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemässä tutkimuksessa Vankien terveys ja hyvinvointi 2023 todettiin, että miesvangeista 46 prosentilla tunnistettiin ADHD-oirekuva. Nämä vangit olivat muihin verraten nuorempia, kouluttamattomampia ja päätyivät kurinpidolliseen eristykseen useammin. Tutkimuksen pohjalta vaikuttaa siltä, että ADHD-piirteet vaikeuttavat vankilaympäristöön sopeutumista ja ovat riskitekijä rikolliselle käyttäytymiselle. (Rautanen ym., 2023, s. 45.)

Vankien keskuudessa päihteiden ongelmallinen käyttö on hyvin yleistä. Vangeista 87 prosentilla on todettu elinaikainen päihdehäiriö. Vanhemmissa ikäryhmissä alkoholi on yleisimmin käytetty päihde, kun taas nuoremmilla vangeilla on huumausainetaustaa. Ongelmallinen päihteiden käyttö usein jatkuu vankilasta vapauduttua ja on osatekijänä nostamassa rikoksen uusintariskiä. (Rautanen ym., 2023, s. 113.)

Myös erilaiset persoonallisuus-, mieliala- ja ahdistuneisuushäiriöt ovat yleisiä vankien keskuudessa. Vangeista 88 prosentilla on jokin persoonallisuushäiriö, joista yleisin on antisosiaalinen persoonallisuus. Vangeista 56 prosentilla on jokin mielialahäiriö, joista yleisin on masennus ja 46 prosentilla jokin ahdistuneisuushäiriö. (Rautanen ym., 2023, s. 37.)

2.5 Vähemmistöt vankilassa

Vuonna 2022 ulkomaalaisten vankien osuus kaikista vangeista oli 16 prosenttia. Viimeisen 10 vuoden aikana prosentuaalinen osuus on vaihdellut 15 ja 18 prosentin välillä. Kansalaisuusjakauman mukaan eniten oli virolaisia, romanialaisia ja irakilaisia vankeja. Kaiken kaikkiaan ulkomaalaiset vangit jakautuivat 67 eri kansalaisuuteen. (Rikosseuraamuslaitos, 2023a, s.33–34.) Erityisen suuria haasteita sosiaalisten suhteiden ylläpitämisessä on varsinkin niillä ulkomaalaisilla vangeilla, joilla ei ole läheisiä Suomessa. Matkustaminen Suomeen ei ole kaikille mahdollista ja mahdollinen aikaero sekä kustannukset vaikeuttavat yhteydenpitoa puhelimitse. (Künnapuu, 2002.)

Ulkomaalaisten ja Suomen romanien lisäksi vähemmistöön luettavia ryhmiä vankilassa ovat sukupuolisen suuntautumisen ja vammaisuutensa vuoksi muusta vankipopulaatiosta erottuvat vangit. Vähemmistöihin voi kohdistua vankilassa vankien keskinäistä väkivallan uhkaa, jonka vuoksi vähemmistöjen edustajia saatetaan eristää muista vangeista turvallisuuden ylläpitämiseksi. (Matinpuro, 2002.) Eurooppalaisessa vankeinhoitosäännöissä määritellään, että etnisiin ja kielivähemmistöihin kuuluvien vankien tarpeista huolehditaan erityisjärjestelyillä. Vankien kuuluu saada toteuttaa omaa kulttuuriaan mahdollisuuksien mukaan. Vankilan tulee myös käyttää laadukkaita tulkkeja, jotta vangin kielelliset tarpeet tulee täytettyä. Myös vankilassa tulee olla materiaalia käytetyillä kielillä. (Rikosseuraamuslaitos, 2021a, s.33.) Tekemässämme tutkimuksessa nousi esiin erilaisten kulttuureiden huomioiminen vankilassa. Haasteena koettiin muun muassa se, että kulttuurilliset säännöt ja käytännöt hankaloittavat perheen tapaamista vankeusaikana. Väkivallan uhka tai muunlainen syrjintä ei noussut esiin tutkimuksessamme, mutta sitä emme myöskään tutkineet.

3 SOSIAALISET SUHTEET

Tässä opinnäytetyössä sosiaalisilla suhteilla tarkoitetaan haastateltaville merkittäviä ihmisiä. Haastatteluja tehdessämme emme määritelleet sosiaalisia suhteita, vaan kukin haastateltava sai vapauden määritellä itselleen tärkeät ihmiset.

Yleisesti sosiaalisista suhteista puhuessamme tarkoitamme ihmisten välisiä käyttäytymistä rakenteistavia sosiaalisia yhteyksiä. Yksilön kannalta erottelemme annetut tai ulkoapäin määritellyt lähiyhteisöt tai kotitalouden sisäiset sosiaaliset suhteet. Myös voimme puhua omavalintaisista sosiaalisista suhteista, jotka muodostuvat ihmisten omien valintojen pohjalta. Sosiaalisten suhteiden painopiste on siirtynyt ulkoapäin määräytyvistä suhteista omavalintaisiin suhteisiin yhteiskunnan reflektiivisyyden vahvistumisen myötä. (Saari, 2010, s. 22–23.)

Sosiaaliset suhteet voidaan jakaa kolmeen ryhmään sen perusteella, kuinka vapaaehtoisesti yksilö on suhteessa osallisena; ystävyys- ja tuttavuussuhteet, perhe- ja sukulaisuussuhteet, koulu- ja työelämäsuhteet. Näiden suhteiden rajat eivät ole ehdottomia. Esimerkiksi työyhteisössä voi muodostua myös vapaaehtoisia ystävyyssuhteita, kun taas naapureiden kanssa tuttavuussuhteessa oleminen saattaa johtua vain kodin sijainnista. (Suoninen ym., 2013, s.145–146.) Haastatteluissa nousi esiin vankilan sisäiset sosiaaliset suhteet. Nämä voisi rinnastaa edellä mainittuun esimerkkiin tuttavuussuhteesta naapurin kanssa tai vaihtoehtoisesti koulu- ja työelämän pakollisiin sosiaalisiin suhteisiin. Vangit ovat olosuhteiden pakosta tekemisissä toistensa kanssa ja monet kokevat tulevansa hyvin toimeen keskenään, mutta eivät koe vankilatuttavuuksien olevan oikeita ystävyyssuhteita.

Sosiaaliset suhteet ja vuorovaikutus ovat merkityksellisiä ihmisen hyvinvoinnin kannalta. Se mahdollistaa kokea sosiaalista yhteisyyttä ja saada onnistuneita kokemuksia vuorovaikutussuhteista. Voimme jäsentää sosiaalisen yhteisyyden kuuteen eri kategoriaan. 1. Neuvojen saanti, 2. avun saanti, 3. arvostus, 4. hoivaaminen, 5. kiintymys ja 6. liittyminen. (Tamminen ym., 2020, s. 1.) Sosiaaliset suhteet voidaan myös jakaa vertikaalisiin ja horisontaalisiin ihmissuhteisiin. Vertikaalisessa suhteessa toisella osapuolella on enemmän tietoa ja valtaa. Vertikaalisen suhteen tehtävä on tarjota turvaa ja harjoittaa kontrollia. Kun taas horisontaalinen suhde, osapuolten jakaessa samanlaiset voimavarat, tarjoaa vertaisryhmän. (Suoninen ym., 2013, s. 157.) Tästä tekemämme tulkinnan mukaan vankilan sisäisissä suhteissa vertikaalisiin sosiaalisiin suhteisiin voidaan lukea henkilökunnan ja vankien välinen sosiaalinen vuorovaikutus. Vankien keskinäiset sosiaaliset suhteet ovat taas horisontaalisia.

Sosiaaliset kontaktit voidaan luokitella kolmeen eri ryhmään: kerran kuukaudessa tai harvemmin, useita kertoja kuukaudessa tai joka viikko tai useammin tapahtuviin kontakteihin. (Saari, 2010, s. 127.) Sosiaaliset kontaktit kattavat kaiken yhteydenpidon ystäviin, sukulaisiin ja työtovereihin työpaikan ulkopuolella. Sosiaalisten kontaktien määritelmä ei ota huomioon, että yksinäisyys yhteen ryhmään ei korvautu sosiaaliselle suhteella toiseen ryhmään. Esimerkiksi henkilö voi tuntea yksinäisyyttä sukuunsa, mutta henkilöllä voi olla useita sosiaalisia kontakteja työtovereihin. (Saari, 2010, s. 127.) Joku voi tuntea yksinäisyyttä, vaikka hänellä olisi useita erilaisia sosiaalisia suhteita. Ja taas toinen voi kokea, että hänellä on paljon sosiaalisia suhteita, vaikka niitä

olisikin vähän. Voimme ajatella, että yksinäisyydellä on useita yhtymäkohtia terveyteen ja yhteiskunnan instituutionaalisiiin rakenteisiin. (Saari, 2010, s. 125–126.) Vangit ovat jatkuvasti toisten vankien ja henkilökunnan ympäröimänä, joten sosiaalisia kontakteja on runsaasti. Silti monet tuntevat vankilassa yksinäisyyttä.

3.1 Yksinäisyys

Yksinäisyys on ihmisen hyvinvointia vähentävää sosiaalisten suhteiden puutetta (Saari, 2010, s.43). Terveyshaitat, jota yksinäisyys aiheuttaa ovat kiistattomia. On todettu, että yksinäisyys aiheuttaa painon nousua, nostaa verenpainetta ja vähentää liikuntaa, minkä vuoksi se on yksi sairastumista ja ennen aikaista kuolemaa ennustava riskitekijä (Saari, 2010, s. 45.) Terveyshaittojen lisäksi yksinäisyys vaikuttaa heikentävästi psyykkiseen hyvinvointiin ja kykyyn integroitua yhteisöihin. Yksinäisyys nostaa myös riskiä syrjäytymiselle, itsetuhoisuudelle, väkivallalle ja radikalisoitumiselle. (Rautanen ym., 2023, s. 183.)

Jokainen meistä tuntee yksinäisyyttä, mutta emme koe sitä samalla tavalla. Suomen punaisen ristin tuottaman yksinäisyys barometrin mukaan 43 % vastaajista kertoi, että yksinäisyys on kestänyt vähintään vuoden. Kuitenkin pitkäkestoisen yksinäisyyden prosentti oli vähentynyt viime vuodesta, kun taas päiviä kestävä yksinäisyyden prosentti on kasvanut. (Suomen punainen risti, 2023, s. 7.) Pystymme kuvaamaan yksinäisyyttä sosiaalisena puutoksena. Se on epämiellyttävä tunne, joka kuvaa, ettei sosiaalisten suhteidemme tarpeet ole tulleet tyydytetyiksi (Svendsen, 2017, s.1.) Yksinäisyyden määrittely käsitteenä ei ole helppoa. On ihmisiä, joilla on hyvät sosiaaliset tukiverkostot, ja silti kokevat olevansa yksinäisiä. Ja taas on ihmisiä, joilla on heikko sosiaalinen tukiverkosto, ja heitä taas ei yksinäisyys vaivaa. Tämä tarkoittaa, että yksinäisyys tulisi määrittellä subjektiivisesta kokemuksesta eikä sosiaalisen tuen kaltaisista objektiivisista olosuhteista. (Svendsen, 2017, s.18.)

3.2 Syrjäytyminen

Syrjäytymisellä tarkoitetaan yhteiskunnan järjestelmien ulkopuolelle jäämistä. Syrjäytyminen liitetään myös rikoksiin ja rikoksen uhriksi joutumiseen. (Rikoksentorjuntaneuvosto, n.d.b.) Syrjäytynyt ihminen on ajautunut marginaaliseen asemaan, jolloin hänen toimintamallinsa poikkeavat tavanomaisista. Tämän seurauksena niin ihmisen ajattelu kuin elämäntapakin muuttuu. Muutoksen myötä ihminen saattaa ajautua irralliseen yhteiskunnasta. Syrjäytyminen on kokonaisvaltaista ja yksilöllistä ja sen voi jakaa kahteen kategoriaan; objektiiviseen ja subjektiiviseen syrjäytymiseen. Objektiivisen syrjäytymisen aiheuttaa resurssien tai yksilön toimintakyvyn puutteet, kun taas subjektiiviseen syrjäytymiseen johtaa yksilön oma halu hylätä yhteiskunnan arvot. (Järvelä, 2002.) Syyllistyminen rikoksiin kehittää syrjäytymiskehitystä. Lisäksi lapsuuden ja nuoruuden elinolot ja kokemukset ovat isona tekijänä syrjäytymisprosessissa. Pojilla on suurempi riski syrjäytyä, koska pojille ja miehille kasaantuvat monet ongelmat herkemmin. Miehillä on suurempi näkyvyys väkivaltarikostilastoissa kuin naisilla. Yleensä näihin rikoksiin liittyy myös päihteet. (Rikoksentorjuntaneuvosto, n.d.b.)

Vangit ovat yksi yhteiskuntamme marginalisointuneimmista ryhmistä. Suuri osa heistä on kohdannut ennen vankilaan joutumista monenlaisia haasteita elämässään. Nämä haasteet voivat liittyä niin perheeseen, terveyteen kuin huonoon asemaan työmarkkinoilla. Isolla osalla vangeista on matala koulutustaso. Osalta voi puuttua perus luku- ja laskutaito. Vankilasta vapautumisen jälkeen on riski, että sosiaalinen syrjäytyminen jatkuu. Heillä voi olla esimerkiksi vaikeuksia työllistyä ja sopeutua uudelleen yhteiskuntaan. (Hawley ym., 2013, s.53.)

Yhteiskunnan turvallisuudesta huolehtiminen ylläpitämällä laillista ja turvallista seuraamustäytäntöönpanojärjestelmää, sekä uusintarikollisuuden vähentämiseen pyrkiminen ja syrjäytymiskehityksen katkaisuun myötävaikuttaminen ovat rikosseuraamusalaitoksen tehtävä. Ihmisoikeuden kunnioittaminen ja oikeudenmukaisuus ovat rikosseuraamusalaitoksen arvoja. Käsitys yksilön mahdollisuudesta muuttua ja kasvaa ohjaa työtä rikosseuraamusalaitoksella. (Rikosseuraamuslaitos, 2022.) Uskomme että erityisesti syrjäytymiskehityksen katkaisuun ja sen myötä uusintarikollisuuden vähentämiseen myötävaikuttavat vahvasti sosiaaliset suhteet ja taidot.

3.3 Läheiset

Nyky-yhteiskunnan monimuotoisuuden myötä perheen määrittely on väljentyneet niin, että jokaisen lapsen voidaan sanoa syntyvän perheeseen (Suoninen ym., 2013, s. 148). Perhe on siis jokaisen ensimmäinen sosiaalinen verkosto ja sillä onkin perustavan laatuinen merkitys. Perheeseen kuulumisen myötä lapsi oppii vuorovaikutuksen toisten ihmisten kanssa. Jokainen useimmiten kuuluu elämänsä aikana orientoitumisperheeseen sekä suvunjatkamisperheeseen. Perheen yksiselitteinen määrittely on vaikeaa, mutta tärkeää etenkin vankiloille muun muassa perhetapaamisten vuoksi. Tässä yhteydessä perheellä tarkoitetaan samassa taloudessa asuvia eli perheenjäseniä. (Karsikas, 2003, s. 14–15.) Vankeuslaissa lähiomaiseksi luetaan vangin aviopuoliso, sisarukset sekä suoraan ylenevässä ja alenevassa polvessa olevat sukulaiset. Avopuoliso tai muu vangin kanssa ennen vankeuden alkamista asunut henkilö luetaan muuksi läheiseksi. (Vankeuslaki 2005/767).

Läheissuhteiden osapuolet ovat sidoksissa toisiinsa kiinteästi eri ulottuvuuksilla. Sidoksella voidaan tarkoittaa korostunutta intiimiyttä, toistensa tuntemukseen perustuvaa yhteyttä tai ihmisten välistä emotionaalista yhteyttä. Arkikielessä läheissuhteesta käytetään sanaa parisuhde. (Suoninen ym., 2013, s. 143–144.) Parisuhteet ystävyys-suhteista usein erottaa seksuaalinen kanssakäyminen (Regan, 2011, s. 10).

Ystävyys-suhteita kuvataan positiiviseksi sitoutumiseksi, jossa tähdätään tavoitteita edistäviin kuin vastustaviin toimintoihin. Ystävät viettävät keskenään aikaa vaihtaen positiivisia tunteita yrittäen välttää ristiriitoja. Tärkeimpiä tarpeita ystävyys-suhteissa on tasa-arvo, molemminpuolinen hyväksyntä, lojaalius ja läheisyys. (Suoninen ym., 2013, s. 158–159.)

4 YHTEYDENPITO JA TAPAAMISMUODOT

Tapaamiset varataan erillisellä lomakkeella ja vangin täytyy se toimittaa vankilan henkilökunnalle hyvässä ajoissa ennen toivottua tapaamista. Lomakkeessa ilmoitetaan

päivä, ja tapaamiselle tulevien henkilöiden nimet ja osoitteet, sekä tapaamiselle toivottu ajankohta. Mikäli vanki rikkoo tapaamiselle asetettuja ehtoja, hänelle voidaan määrätä kurinpitorangeistus. (Rikosseuraamuslaitos, 2021b, s.4–5.)

4.1 Valvotut tapaamiset

Vankeuslain nojalla vangilla on oikeus tapaamisiin niitä varten varattuina aikoina (Vankeuslaki 2005/767). Köyliön vankilassa vangeilla on mahdollisuus 30 minuutin mittaisiin valvottuihin tapaamisiin kerran viikossa viikonloppuisin. Tapaamiselle vankia voi tulla kerrallaan tapaamaan vangin puoliso ja samaan perhekkuntaan kuuluvat lapset tai enintään kolme muuta tapaajaa. Tapaamiselle on asetettu erilaisia ehtoja. Tapaamiselle ei saa tuoda muistiinpanovälineitä, eikä tapaamisessa saa käydä kirjeenvaihtoa ilman henkilökunnan lupaa. Vangilla ja tapaajalle ei ole myöskään lupaa koskettaa toisiaan ja heidän välissään on pleksi. (Rikosseuraamuslaitos, 2021b, s.4–5.)

4.2 Lapsitapaaminen

Vangille voidaan myös myöntää lupa alle 15-vuotiaan lapsen tapaamiseen valvotusti siihen soveltuvassa tilassa, mikäli katsotaan, että tapaaminen on tarpeen lapsen ja vangin yhteyksien ylläpitämiseksi eikä tapaaminen ole lapsen edun vastaista (Vankeuslaki 2005/767). Lapsitapaamiset ovat pääsääntöisesti viikonloppuisin ja kestävät 30 minuuttia. (Rikosseuraamuslaitos, 2021b, s.5). Haastattelussa Köyliön vankilan erityisohjaaja kertoi, että lapsitapaamisen voi järjestää myös viikolla, jolloin erityisestä syystä tapaaminen on pidempi ja erityisohjaajan valvoma. Pidempiä lapsitapaamisia voidaan järjestää esimerkiksi, jos lapsi ei pääse valvomattomaan perhetapaamiseen. Tapaamisissa vanki ja lapsi viettävät useimmiten aikaa esimerkiksi leikkien, piirtäen ja lukien.

4.3 Valvomattomat tapaamiset

Vangille voidaan myöntää lupa tavata lähiomaistaan, muuta läheistään tai vangille muuta tärkeää henkilöä ilman valvontaa, jos se on perusteltua yhteyksien ylläpitämiseksi (Vankeuslaki 2005/767). Köyliön vankilan erityisohjaaja kertoi haastattelussa

lisää valvomattomista tapaamisista. Tapaaminen tapahtuu vankilan alueella erillisessä perhetapaamistalossa, jossa on leikkivälineitä lapsille, piha-alue oleskeluun, ruuanlaittomahdollisuus ja majoitustilat useammalle ihmiselle. Vangille voidaan järjestää yksi valvoton tapaaminen kuukaudessa. Tapaaminen alkaa kello 17:00 ja päättyy seuraavana päivänä kello 13:00.

4.4 Tapaaminen videoyhteydellä

Vangille on myös mahdollisuus hakea lupaa käyttää vangeille tarkoitettua tietokonetta yhteydenpitoon läheisiinsä Skype-yhteydellä. Mahdollisuus 30 minuutin tapaamiselle on kerran viikossa. Kuitenkin vangilla on myös mahdollisuus hakea tunnin mittaista aikaa, mikäli läheisillä ei ole mahdollisuutta tulla tapaamaan vankia esimerkiksi ulkomailla asumisen vuoksi. Skype-tapaamiselle vangilla ei saa olla muistiinpanovälineitä eikä tapaamisella saa välittää kirjallisia viestejä ilman henkilökunnan lupaa. (Rikosseuraamuslaitos, 2021b, s.6.)

4.5 Yhteydenpito

Vangilla on mahdollisuus olla yhteydessä vankilan ulkopuolelle puhelimitse omalla kustannuksellaan vankilan järjestyssääntöjen mukaisina puhelimen käyttöaikoina (Vankeuslaki 2005/767). Köyliön vankilassa asunto-osastoilla on korttipuhelimia vankien käytössä. Puhelimiin hankitaan prepaid-liittymä vankilan kautta, ja siitä maksu otetaan vangin tililtä. Puhelinkortit ovat vankilan henkilökunnalla tallessa. Vanki hakee puhelinkortin henkilökunnalta soittamista varten ja soittoaika on 30 minuuttia. Kun puhelu on päätetty, vangin tulee palauttaa kortti välittömästi henkilökunnalle. (Rikosseuraamuslaitos, 2021b, s.8–9.)

Vankeuslain nojalla vangilla on oikeus myös kirjeenvaihtoon. (Vankeuslaki 2005/767). Lähetys tapahtuu antamalla posti henkilökunnalle, tai laittamalla se osaston postilaatikkoon. Lähetykseen tulee aina merkitä lähettäjän nimi. Mikäli vanki ei halua nimeänsä lähtevään postiin, tulee silloin posti antaa suoraan henkilökunnalle. Jos lähetys laitetaan postilaatikkoon ilman nimiä, tästä voidaan määrätä kurinpitorangaistus.

Tämä sääntö ei kuitenkaan koske vankilan toimintaa valvoville viranomaisille tai ihmisoikeuksien toteutumista valvoville toimielimille osoitettuja kirjeitä. Kurinpitöraangaistus voidaan myös määrätä, mikäli vanki yrittää kuljettaa tai antaa toiselle vangille kuljetettavaksi kirjeen tai muun lähetyksen ohi vankilan postitarkastuksen. (Rikosseuraamuslaitos, 2021b, s.9.) Vangille voidaan myöntää lupa myös sähköpostiviestien lähettämiseen ja vastaanottamiseen (Vankeuslaki 2005/767).

4.6 Poistumislupa

Vangille voidaan myöntää myös poistumislupa eli lupa poistua vankilasta lyhyeksi ajaksi. Poistumisluvalla tuetaan vangin yhteyksien säilymistä ja yhteiskuntaan sijoittumista sekä vähennetään vapaudenmenetyksen aiheuttamia haittoja. (Vankeuslaki 2005/767.) Vuonna 2022 anotuista poistumisluvista 79 prosenttia myönnettiin ja poistumisluvan saaneista vangeista 98 prosenttia suoriutuivat poistumisluvasta lupaehdoista rikkomatta (Rikosseuraamuslaitos, 2023a, s. 35).

5 TUTKIMUSASETELMA

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää miten vangit ylläpitävät sosiaalisia suhteitaan vankeus aikana ja kokevatko he saavansa vankilalta riittävästi tukea sosiaalisten suhteiden ylläpidossa. Tavoitteenamme oli selvittää, kaipaavatko vangit lisää tukea sosiaalisten suhteiden ylläpidossa ja onko heillä siihen liittyen kehittämisehdotuksia Rikosseuraamuslaitokselle. Tämän tutkimusasetelman pohjalta muodostuivat tutkimuskysymyksiksi:

1. Millaisia vankien sosiaaliset suhteet ovat?
2. Minkälaista tukea he ovat saaneet Rikosseuraamuslaitokselta?
3. Ovatko vangit tyytyväisiä saamaansa tukeen?

Suoritimme tutkimuksen kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena teemahaastatteluina Köyliön vankilassa. Haastatteluihin vastattiin anonyyminä ja tutkimusraportissa tietoa käsiteltiin siten, että haastateltavaa ei voi tunnistaa vastausten perusteella. Teemahaastattelua varten laadimme etukäteen haastattelurungon. Tarkasteltavia teemoja olivat taustatiedot, sosiaaliset suhteet, yhteydenpito ja tapaamiset, vankeuden vaikutus suhteisiin ja vankilan tuki sosiaalisten suhteiden ylläpidossa. Haastattelu-runko on liitteenä (Liite 1). Teemahaastattelu on puoli strukturoitu haastattelu. Haastattelu eteni tiettyjen ennalta määriteltyjen teemojen ja kysymysten sekä tarkentavien lisäkysymysten avulla. Etukäteen valikoituneet teemat perustuivat tutkimuksen viitekehukseen eli tässä opinnäytetyössä sosiaaliset suhteet.

Kun pohdimme laadullista tutkimusta, sen peruskysymys on laadullisen tutkimuksen suhde teoriaan ja teoreettiseen. Tähän pohdintaan sisältyy kaksi toisiinsa liittyvää kysymystä: tarvitaanko laadullisessa tutkimuksessa teoriaa ja edustaako laadullinen tutkimus teoreettista vai empiiristä analyysiä. Teorian merkitys laadullisessa tutkimuksessa on tärkeä, ja sitä tarvitaan. Tutkimuksen teoria ja viitekehys ovat tässä tapauksessa samaa, sillä teoria ja viitekehys molemmat muodostuvat käsitteistä ja niiden välisistä merkityssuhteista. Laadullisen tutkimuksen kulmakiviä on havaintojen teoriapitoisuus. Tällä tarkoitetaan, sitä mikä on yksilön käsitys ilmiöstä, millaisen merkityksen ilmiölle annamme ja millaisia välineitä käytetään. Nämä vaikuttavat tutkimuksen tuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 17–20)

Haastattelun avoimuuden mukaan suhde teemahaastattelun kysymyksien ja viitekehyyksessä esitetyn välillä vaihtelee intuitiivisten ja kokemusperäisten havaintojen sallimisesta tiukasti etukäteen laadituissa kysymyksissä pitäytymiseen. Haastattelussa ei voida kysyä mitä tahansa, vaan pyritään löytämään tutkimuksen kannalta merkittäviä vastauksia. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 75.) Vankien lisäksi haastattelimme Köyliön vankilan erityisohjaajaa vankien sosiaalisista suhteista, niiden tukemisesta ja vankien sosiaalisten taitojen ylläpitämisestä.

Lähestyimme Köyliön vankilaa sähköpostitse ja kerroimme heti aluksi opinnäytetyömme aiheen. Vankilasta saimme heti vihreää valoa työllemme, ja meille heti määriteltiin yhteyshenkilö.

Haastattelimme kolmea eri vankia. Haastattelut sujuivat hyvin ja pääosin vangit vastailivat kattavasti kysymyksiin. Haastateltujen yhteiskesto oli noin 1,5 tuntia. Haastatteluissa oli mukana vankilan erityisohjaaja, jotta välttyimme turvallisuusselvitykseltä. Haastatteluissa ei ollut mitään erityisiä turvatoimia paikalla olevan työntekijän lisäksi. Äänitimme haastattelut, jotta aineisto olisi helpommin analysoitavissa sekä litteroitavissa. Tästä kerroimme haastateltaville heti haastattelun alussa. Litteroitua materiaalia oli 41 sivua.

Halusimme lisätä opinnäytetyöhömmme sitaatteja haastatteluista. Koimme sen tuovan aitoutta ja läpinäkyvyyttä työhömmme. Sitaatit ovat otettu suoraan litteroinneistamme ja niitä ei ole muokattu. Näin haastateltavan oma sanoma tulee myös työstämme läpi. Tärkeintä sitaatteja valitessa oli, ettei haastateltavia niistä voi tunnistaa. Tämä tarkoitti sitä, että jos sitaatissa oli tunnistettavia tietoja, jäi se sitaatti pois käytöstä. Sitaatit merkitsimme H1, H2 ja H3 lähdemerkintöinä tekstiin. Tämä lisäsi myös haastateltavien yksityisyyttä.

Analysoimme saamamme materiaalin aineistolähtöisenä eli induktiivisena sisällyönanalyysinä. Tämä on kolmivaiheinen prosessi. Ensimmäinen vaihe on aineistoin pelkistäminen, toinen vaihe on aineiston ryhmittely ja viimeisenä on teoreettisten käsitteiden luominen. Kun olimme saaneet aineistomme litteroitua, aloitimme aineistoin pelkistämällä, eli otimme sieltä kaiken epäoleellisen pois. Tämän jälkeen meille jäi vain ilmaisut, josta on tutkimuksen kannalta hyötyä ja jotka vastaavat tutkimuskysymyksiimme. Alkuperäisilmaisut vielä pelkistimme. Tämän jälkeen ryhmittelimme samankaltaiset ilmaukset yhdeksi omaksi alaluokakseen. Kun alaluokat olimme muodostaneet, jatkoimme analysointia yhdistämällä samansisältöisiä alaluokkia keskenään ja näistä muodostui pääluokat. Näiden luokkien avulla pystyimme yhdistämään tutkimusaineistomme jo olemassa olevaan teoriaan, ja sen avulla vastaamaan opinnäytetyömmme tutkimuskysymyksiin. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.)

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimukseemme haastattelimme kolmea vankeusvankia Köyliön vankilassa. Alun perin tarkoituksenamme oli haastatella maksimissaan 10 vankia. Saavuttuamme Köyliön vankilaan saimme kuulla, että haastatteluun osallistuvia vankeja oli suunniteltua vähemmän. Erityisohjaajan kanssa käydyssä keskustelussa kävi ilmi, että osa alkupe- räisistä vangeista, jotka olivat tulossa haastatteluun, olivat siirretty toiseen vankilaan ja osa oli saanut sääntörikkomusten vuoksi kurinpitörangaistuksen, eivätkä siten pys- tyneet osallistumaan haastatteluun.

6.1 Taustatiedot

Haastatteluun osallistuneet olivat ikähaarukaltaan 25–45-vuotiaita. Tuomioiden pituu- det vaihtelivat laajalla skaalalla kahdesta vuodesta elinkautiseen. Ennen haastatelta- vien rekrytoimista asetimme haastateltaville ainoaksi vaatimukseksi minimissään yh- den vuoden pituisen vankeustuomion. Halusimme saada vastauksia vangeilta, jotka ovat olleet vankilassa jo pidempään, koska koimme, että alle vuoden kestävällä van- keusrangaistuksella ei ole niin radikaaleja vaikutuksia yksilön sosiaaliin suhteisiin. Tutkimuksemme kannalta oleellista ei ollut tietää mistä rikoksesta haastateltavat olivat tuomittu vankeusrangaistukseen, joten emme kysyneet tuomion syytä vaan ainoastaan sen pituuden. Jokaisella haastateltavalla oli taustallaan jo useampia vankeustuomioita, eli yksikään haastatteluun osallistunut ei ollut ensikertalainen. Vankeuskausia haasta- teltavilla oli 3–7 mukaan lukien tällä hetkellä suorituksessa oleva tuomio. Vankilassa oloaikaa kaikille haastateltavillemme oli elämän aikana kertynyt useampia vuosia noin 5–15 vuoteen. Ennen haastatteluja emme olleet ottaneet huomioon vankilassa olevia vähemmistöryhmiä. Haastatteluissa kuitenkin nousi esille yhden haastateltavan roma- nitausta ja sen mukanaan tuomat haasteet sosiaalisten suhteiden ylläpidossa vankeuden aikana.

“Ei ne ole todellisia ystäviä. Vankilaystävät. Joo tuossa mitä sitten osastolla on ja jutellaan näin pois päin, niin se on semmoista. Yhtä sun toista, että en mä ei mun mie- lestä vankila kavereista ei tule oikeita kavereita.” (H3)

6.2 Vankien sosiaaliset suhteet

Taustatietojen jälkeen aloimme selvittämään, minkälaisia sosiaalisia suhteita haastateltavilla on ja ketä kuuluu haastateltavien sosiaaliseen verkostoon. Emme lähteneet etukäteen määrittelemään sosiaalisia suhteita haastattelussa, sillä halusimme, että haastateltava saa itse määrittää ne, sillä sosiaaliset suhteet eivät ole yksiselitteisiä. Haastateltavien määrittelemiin sosiaalisiin suhteisiin kuuluivat pääsääntöisesti puoliso, lapset, vanhemmat, sisarukset, isovanhemmat ja ystävät. Näissä oli yksilöllisiä eroja, sillä kaikilla haastateltavilla ei ollut esimerkiksi lapsia tai puolisoa. Halusimme kartoittaa, miten vangit kokivat sosiaaliset suhteensa ja niiden toimivuuden vankeus-aikana. Vangit korostivat useasti parisuhteen merkityksellisyyttä haastatteluissa. Eri-tyisesti puoliso ja lapset koettiin usein desistanssiin motivoivana tekijänä.

“Kyllä sen ymmärtää, et jos elämä pyörii päihteiden ympärillä, niinku osittain on pyörinyt munkin ympärillä, mut silloin kun mä oon lapsen kanssa ni mä oon lapsen kanssa, jos mä lähden kavereiden kanssa pitämään hauskaa, ni en mä vie niitä asioita kotiin.”(H1)

Jokaisella meistä on tarve läheisille sekä toimiville ihmissuhteille, jotka tyydyttävät sosiaaliset tarpeemme. Kuitenkin eivät kaikki halua ympärilleen paljoa porukkaa ja tiivistä yhteydenpitoa vaan osalle riittää harvempi yhteydenpito ja pienempi porukka. (Kainulainen & Saari, 2021, s.78.) Tämä näkyi myös haastatteluissamme. Toisilla yhteydenpito oli tiiviimpää ja läheisiä oli enemmän, kun taas toiset pitivät yhteyttä hie-man harvemmin, mutta silti harvemmin yhteyttä pitäneetkään eivät kokeneet puutosta sosiaalisissa suhteissaan. Osa selitti harvempaa yhteydenpitoaan osittain myös siitä seuraavalla koti-ikävällä.

”Kai sitä sit tulee semmoinen, miten sen nyt sanois, ikävä. Miksi elää sitä elämää, kun on täällä.”(H1)

6.3 Yhteydenpito ja tapaamiset

Haastatteluissa nousi esiin pitkien välimatkojen mukanaan tuomat haasteet tapaamisten järjestämiseksi. Läheiset eivät pysty usein vierailemaan, sillä puolen tunnin vierailua saattaa vaatia vierailijalta useamman tunnin ajomatkan. Toisaalta myöskään kaikki vangit eivät koe olevansa siinä asemassa, että voivat läheisiään edes pyytää vierailulle.

Perhetapaamiset koettiin hyvin tärkeinä sosiaalisten suhteiden ylläpidon kannalta. Etenkin lasten kannalta perhetapaamiset koettiin parhaana vaihtoehtona, koska ympäristö on mahdollisimman luonnollinen ja lapselle mieluisin. Kaikki vangit eivät ole oikeutettuja perhetapaamisiin lastensa kanssa, koska vankilassa perheeksi määritellään vain samassa taloudessa asuvat. Vankipopulaatiossa päihderiippuvuudet ja muut elämänhallintaan negatiivisesti vaikuttavat haasteet ovat yleisiä. Muun muassa tämän takia on vankiloissa paljon isiä, jotka eivät ole ennen vankeutta asuneet lapsensa kanssa samassa osoitteessa eivätkä perhemääritelmän vuoksi ole oikeutettuja perhetapaamisiin.

Joidenkin vähemmistöjen kulttuurit tuovat haasteensa tapaamisten järjestymiseen. Esimerkiksi romanitaustaisilla vangeilla kaikki tapaamismuodot kaikkien läheisten kanssa ei onnistu. Romanitaustainen haastateltava kertoi, ettei hän voi tavata isovanhempiaan vankilassa, koska valvotuissa tapaamisissa ollaan tietyn välimatkan päässä vierailijasta, eikä hän voi olla niin lähellä isoäitiään. Tapaamisissa romanitaustaisen vangin on huomioitava myös kulttuurin edellyttämät pukeutumissäännöt.

“Niinku mun vanhemmat, kun puhutaan romanikulttuurista niin mä en voi esimerkiksi lähteä käskemään mun perhettäni esimerkiksi tuonne perhetapaamiseen. Että, se on niinku että sitä. Se on niinku kulttuuri tulee taas sitten vastaan siinä.” (H3)

Puhelut ovat tärkeässä roolissa yhteydenpidossa vankeuden aikana. Yhteydenpidossa pieniin lapsiin puhelinta ei koettu ensisijaisena vaihtoehtona, sillä lapsen saattaa olla haastava keskittyä puheluun. Jokapäiväiset puhelut kotiin kuuluvat monen päivärutiiniin. Puhelinkäytäntöihin toivottiin enemmän joustavuutta aikataulujen suhteen ja ehdotus sellikohtaisista puhelimista nousi myös esiin. Jonot puhelimille kasvavat välillä melko pitkiksi erityisesti tiettyihin vuorokauden aikoihin, kun osastolla useampi vanki

haluaisi soittaa kuulumisia kotiin. Haastatteluissa nousi esille myös vankien läheisten tapa kommunikoida vankilaan teksti-tv:n kautta. Viestit kirjoitetaan lyhyesti ja niin, että vastaanottaja tietää viestin olevan juuri hänelle. Näissä viesteissä toivotetaan esimerkiksi hyvää yötä tai pyydetään soittamaan. Välillä teksti-tv:n kautta tulevissa soitopyynnöissä kerrotaan kotona olevan hätätilanne. Tällaisessa tilanteessa toivottiin, että puhelimenkäyttäjöistä voitaisiin joustaa, koska on henkisesti raskasta odottaa aamuun asti epätietoisena.

”Soittelen lapselle enimmäkseen, se on se kaikista tärkein.” (H1)

Haastatteluissa nousi esille myös joka viikonloppuinen Skypen käyttö. Jokainen haastateltavista kertoi käyttävänsä joka viikonloppu Skypeä sosiaalisten suhteiden ylläpitoon. Skype koettiin hyväksi yhteydenpitotavaksi niin lasten kuin aikuistenkin kanssa. Skypen käytössäkin on omat haasteensa erityisesti iäkkäämpien läheisten kanssa kommunikoidessa. Yksi haastateltavista nosti esille, kuinka Skypen käyttö on haastavaa vanhemmalle väelle, joten hänen vaimonsa auttaa hänen isovanhempiaan tietokoneen ja Skypen käytössä.

Kaksi haastateltavista kertoivat kirjoittavansa kirjeitä läheisilleen. Haastatteluissa nousi esille kirjeiden merkityksellisyys, ja kuinka kirjeeseen on helpompi avautua ja niiden säilyminen muistoina. Yksi haastateltavista kertoi kirjeiden kirjoittamisen olleen isona apuna parisuhteessa. Kirje on usein henkilökohtaisempi ja siinä voi olla helpompi avautua syvällisemmistä aiheista. Kirjeellä voi myös ilahduttaa puolisoa kirjoittamalla esimerkiksi rakkausrunon. Kirjeen merkityksellisyyttä lisää se, että sitä on mahdollista säilyttää ja lukea uudelleen. Kaikki eivät kuitenkaan koe perinteisen kirjeen kirjoittamista itselleen luontevaksi, vaan kirjoittaisivat mieluummin esimerkiksi tietokoneella. Tällaiseen vankilassa ei ole tällä hetkellä mahdollisuutta, mutta läheiset voivat lähettää sähköpostia vankilaan. Haastateltavat toivoivat myös vangeille mahdollisuutta vastata saamiinsa sähköposteihin sähköisesti.

”Se tunne mikä niin kun toiselle tulee siitä, että sekin on hymy korvissa.” (H2)

6.4 Vankeuden vaikutus suhteisiin

Aikaisempien tutkimusten mukaan vankeusaika on vaikuttanut sosiaalisiin suhteisiin vaihtelevasti. Ja niillä todettu olevan yhteys yksinäisyyden, luottamuksen ja elämään tyytyväisyyden kokemukseen. Vankien luottamus toisiaan kohtaan, mahdollisuus luotettaviin ihmissuhteisiin, ja tyytyväisyys omaan elämään olivat muita kansalaisia matalammalla tasolla. (Rautanen ym., 2023, s. 191.) Tutkimuksessamme mukana olleista vangeista kaksi haastateltavista koki, että heidän suhteensa ovat vankeuden aikana muuttunut parempaan suuntaan. Yksi haastateltavista koki, ettei hänen sosiaalisissa suhteissaan ole tapahtunut muutosta vankilassa olon aikana. Yksi haastateltava nosti esiin itsessään vankeuden aikana tapahtuneen muutoksen myötävaikuttaneen hänen sosiaalisiin suhteisiinsa. Tämän muutoksen mahdollistajana on näytellyt isossa roolissa laaja-alainen ammatillinen apu, jota Rikosseuraamuslaitos ja kolmannen sektorin palvelun tarjoajat vangeille tarjoaa.

“Huomattavasti paremmaksi, että niin kun lähtökohtaisesti, että silloin kun mä lähin tänne tuomiolle, niin että, kun mullahan on niinku pelkkää väkivaltaa niinku rikoksina. Niin niin tota, että kun teki sen viimeisen ratkaisun sitten niinku ja päätti, niinku että, nyt niinku loppu” (H2)

“Niin se, että on saanut tunteet takaisin, niin se on ollut vähän. Semmoinen niinku positiivinen asia. Totta kai nyt tosin itselle hämmentävä, että lähtenyt ihan toiseen suuntaan.” (H2)

6.5 Vankilan tuki sosiaalisten suhteiden ylläpidossa

Edellä mainitussa aikaisemmassa tutkimuksessa samaiset vangit olivat kertoneet vaihtelevia kokemuksia siitä, miten he saavat tukea ja apua vankilassa ja sen ulkopuolella (Rautanen ym., 2023, s. 191). Tutkimukseen osallistuneet haastateltavat kokivat olevansa tyytyväisiä Köyliön vankilalta saamaansa tukeen sosiaalisten suhteiden ylläpidossa. Osalla haastateltavista oli kokemusta myös eri vankiloista, minkä pohjalta he vertailivat eri toimintojen toimivuutta eri vankiloissa. Näiden toimintojen osalta he kokivat toiminnan Köyliössä sujuvaksi, kun itse on yhteistyökykyinen.

“Kyllä Köyliössä on kaikki asiat mun mielestä paremmin. Että tää perhetapaaminen on yksi, että niinku se on periaatteessa niinku loma, että se on vuorokauden. Saat olla siellä vaimon kanssa omakotitalossa ja Saramäessä kesti 5 tuntia.” (H3)

Haastattelumme Köyliön vankilan erityisohjaaja korosti sosiaalisten suhteiden ja sosiaalisten taitojen merkitystä avaimena rikoksettomaan elämään. Vankeuden aikana on pyrittävä vähentämään vankeuden mukanaan tuomia negatiivisia vaikutuksia. Vangin elämänhallintaa ja yhteiskuntaan integroitumista tukemalla voidaan estää uusintarikollisuutta. Haastattelussa erityisohjaaja kertoi, että usein erityisesti perheellisille vangeille rangaistusajan suunnitelmaan kirjataan yhdeksi tavoitealueeksi sosiaaliset suhteet. Rangaistusajan suunnitelman mukaisessa työskentelyssä huomioidaan myös sosiaaliset taidot. Näitä asioita käsitellään erityisohjaajien kanssa useimmiten keskustellen. Ohjelmatyön ohjelmissa käsitellään usein laajasti ja ohjelmasta riippuen harjoitellaan sosiaalisia taitoja myös käytännön harjoitusten kautta. Sosiaalisia taitoja tuetaan myös erilaisia menetelmiä käyttäen. Esimerkkeinä erityisohjaaja mainitsi Lapset puheeksi -keskustelutarjan vanhemmuuden tukemiseksi, Predov -ohjelman lähisuhteiden väkivallan käsittelemiseksi ja Uusi suunta -ohjelman lähisuhteissa tapahtuneen seksuaalisen väkivallan käsittelemiseksi.

Kysyimme haastattelumaltamme erityisohjaajalta, ilmeneekö vankien sosiaalisissa suhteissa haasteita. Tässäkin tilanne on hyvin yksilöllinen. Hän kertoi, että monella vangilla on haasteita sosiaalisissa suhteissa ja sosiaalisessa kanssakäymisessä. Haasteita on hyvin monenlaisia esimerkiksi yksinäisyys, sosiaalisten taitojen puute, väkivaltainen käytös, tunteiden käsittelemisen vaikeus, sosiaalinen eristäytyneisyys ja vakavat terveysongelmat. Vangeilla läheissuhteet ovat saattaneet kärsiä myös esimerkiksi päihdeongelman ja rikollisen elämäntyylin vuoksi. Kun taas osalla vangeista läheiset ovat hyvinkin lähellä ja tukemassa rangaistuksen suorittamista. Osa vangeista tunnistaa itse puutteita tai haasteita omissa sosiaalisissa taidoissaan, ja toiset eivät. Mikäli vanki tunnistaa itse omat haasteensa, pyritään häntä tukemaan ja harjoittelemaan hänen kanssaan uusia toimintatapoja. Vankeja, jotka eivät tunnista omia haasteitaan, voidaan tukea haasteiden tunnistamisessa.

Haastatteluissamme esille nousseen romanikulttuurin ja sen mukanaan tuomien haasteiden vuoksi kysyimme erityisohjaajalta, miten vankilassa huomioidaan kieli- ja etniset vähemmistöt. Vankilassa toimintatavat määrittelee lainsäädäntö. Yhteydenpito- ja tapaamisoikeudet ovat samanlaiset kaikilla. Läheisten asuessa ulkomailla on yhteydenpito hankalampaa. Puhelut ulkomaille ovat kalliimpia, myös tapaamisiin on haasteellista saapua ulkomailta, mutta Skype-tapaamiset ovat suosittuja. Turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämisen näkökulmasta on tärkeää, että toimintatavat ovat yhteneväiset. Tämän vuoksi vankilassa ei pystytä huomioimaan kaikkia eri kulttuurien erityistarpeita. Romanikulttuurin edustajia on vankilassa jonkin verran ja heillä on paljon omaan kulttuuriinsa liittyviä sääntöjä, jotka mahdollisuuksien mukaan vankilassa huomioidaan, vaikkakin on myös paljon sellaista, mitä ei vankilassa pystytä huomioimaan. Erityisohjaajan mukaan romanikulttuuri ja sen lainalaisuudet ovat aihe, josta vankilaan olisi hyvä saada lisätietoa.

7 POHDINTA

Opinnäytetyömme tavoitteena oli selvittää millaisia Köyliön vankilan vankien sosiaaliset suhteet ovat, millaista tukea he saavat niiden ylläpitoon ja ovatko he tyytyväisiä samaansa tukeen. Koemme, että tavoitteemme opinnäytetyön suhteen täyttyi hyvin, vaikka otanta oli suunniteltua pienempi. Saimme haastattelemalta kolmelta vangilta laajan kuvauksen ja kertomuksen, jonka pohjalta pystyimme opinnäytetyötämme työstämään. Koemme, että aihevalintamme oli onnistunut. Tutkimuksessa nousi isoon rooliin sosiaalisten suhteiden ja taitojen merkitys monella tavalla. Ne edesauttavat kiinnittymisessä vankilan jälkeiseen siviilielämään, syrjäytymisen ehkäisyssä ja kuten haastattelemamme erityisohjaajakin totesi; ovat monesti avain rikoksettomaan elämään. Oli hienoa kuulla vangeilta positiivista palautetta Köyliön vankilan toiminnasta. Toivomme, että opinnäytetyöstämme on hyötyä Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalle tai muille aiheesta kiinnostuneille.

7.1 Opinnäytetyöprosessi

Olemme tyytyväisiä, että valitsimme tehdä opinnäytetyön parityönä. Ideoilla pallottelu ja aiheesta keskustelu parin kanssa oli antoisaa ja edisti työskentelyämme. Parityöskentely opetti meille myös arvokkaita tiimityöskentelytaitoja tulevaisuuteen. Opinnäytetyö oli kaiken kaikkiaan prosessina todella antoisa ja kasvatti meitä myös ammatillisesti. Saimme kohdata aitoja persoonia, jotka haastatteluissa avasivat omaa elämänsä haavoittuvassa asemassa. Saimme uusia näkökulmia vankilan toiminnasta ja siitä, millaista elämä vankilan muurien sisällä on. Meillä kummallakaan ei ollut aiempaa kokemusta tutkimuksen tekemisestä, eikä opinnäytetyön kaltaisen laajemman työn kirjoittamisesta. Mielenkiintoisen aiheen parissa oli mukava työskennellä. Opinnäytetyömme ei kuitenkaan sujunut täysin ongelmitta, vaan matkaan mahtui muutama mutkakin. Tiedonhankinta tuotti ajoittain vaikeuksia. Saimme ikäväksemme huomata, että vangit eivät aiheena ole kovin tutkittu, eikä teoria tietoa ole saatavilla valinnan vaikeuteen saakka. Alkuperäiset aikataulutuksemme muuttuivat matkan varrella pariinkin otteeseen suurimmaksi osaksi aikataulumme yhdistämisen haasteellisuuden vuoksi.

Valitsimme tutkimuksen toteuttamistavaksi teemahaastattelun. Koemme, että valinta oli onnistunut. Jäimme miettimään, kuinka erilaiseen tutkimustulokseen olisimme päätyneet, mikäli olisimme päätyneet tekemään tutkimuksen kyselylomakkeella. Vastajia olisi luultavasti ollut enemmän, mutta saadaksemme yhtä yksityiskohtaista tietoa, olisi kyselylomakkeen kysymyksien tullut olla tarkkaan harkittuja. Näin jälkikäteen osaisimme laatia kyselylomakkeelle kyllin kattavat kysymykset, mutta ennen tätä opinnäytetyöprosessia emme siinä ehkä olisi onnistuneet. Tämän tutkimuksen pohjalta mahdollisesti joku toinen aiheesta kiinnostunut voisi innostua toteuttamaan samankaltaista tutkimusta eri menetelmällä.

7.2 Haastateltavien kokemukset

Haastateltavamme olivat pääosin tyytyväisiä Köyliön vankilan toimintaan ja saamaansa tukeen. Käytännöissä ei pitäisi olla eroja eri vankiloiden välillä, sillä toimintaa ohjaa lainsäädäntö. Vankilan turvallisuusluokitus vaikuttaa jonkin verran käytäntöihin ja tämän ajattelemmekin olevan haastatteluissa esiin nousseen vankiloiden vertailun

taustalla. Köyliön vankila on melko pieni yksikkö, millä voi olla myös vaikutusta vankien kokemukseen.

Haastattelussa ei noussut esiin suuria kehityskohtia. Vangit toivoivat mahdollisuutta vastata saamiinsa sähköpostiviesteihin sähköisesti. Tämä kuulostaisi meidänkin korvaamme varsin kehittämisen arvoiselta ajatukselta. Vankien digitaidot, vai voisiko sanoa niiden puute, on ollut jonkin verran esillä viime vuosina. Maailma muuttuu jatkuvasti digitaalisempaan suuntaan ja erityisesti pitkään vankilassa olleet saattavat tipahattaa kehityksen kelkasta. Älykäs vankila -hanke toteutti Hämeenlinnan vankilassa uudenlaisia digipalveluiden ja sähköisen asioinnin kokeiluja, joiden on tarkoitus laajentua muihinkin Rikosseuraamuslaitoksen yksiköihin. Tämän pohjalta vaikuttaisi siltä, että tulevaisuudessa vankien toive voisi olla mahdollisesti toteutumassa. Kuitenkin digitalisaatiolla on varjopuoliakin. Tällä hetkellä on uutisoitu teksti-tv:n lopettamisesta, mikä on osalle vangeista kommunikaatio muoto. Huonontaako muutos vankien sosiaalisia suhteita ja tiedon kulkua vankilaan, sillä osa akuuteista viesteistä kulkee teksti-tv:n kautta.

Terveyden ja hyvinvointilaitoksen tekemän tutkimuksen Vankien terveys ja hyvinvointi 2023 mukaan aikaisempien tutkimusten mukaan vankeusajan vaikutukset sosiaalisiin suhteisiin ovat olleet vaihtelevia ja niillä olevan yhteys muun muassa yksinäisyyden ja elämään tyytyväisyyden kokemukseen (Rautanen ym., 2023, s. 191). Tutkimuksessamme ei noussut esille negatiivisia muutoksia sosiaalisissa suhteissa. Osa haastateltavista jopa kokivat sosiaalisten suhteidensa kohentuneen vankeuden aikana. Pohdintamme mukaan tässä on kyse elämäntyylin yhteydestä sosiaalisiin suhteisiin ja kokemukseen niistä. Esimerkiksi aktiivisesti päihteitä ongelmallisesti käyttäessä ihminen arvostaa erilaisia asioita, kuin päihteettömänä. Yksilön arvomaailma on myös varmasti hyvin erilainen päihteitä käyttäessä ja rikollista elämää eläessä. Yksilössä tapahtuva positiivinen muutos on kokemuksemme mukaan usein yhteydessä sosiaalisissa suhteissa tapahtuvaan positiiviseen muutokseen. Isossa roolissa tämänkaltaisen muutoksen mahdollistamisessa on vankilan tarjoama kuntoutus. Pohdimme, että jos vankiloissa ei tarjottaisi minkäänlaista kuntoutusta, saattaisi vankeuden vaikutukset sosiaalisiin suhteisiin ainoastaan negatiivisia. Vankeuslain 1 luku 2§ kuvataan vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena olevan lisätä valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan. Mielestämme tämä näkyy hyvin suomalaisessa rikosseuraamustyössä. Erityisohjaajan

antamat kuvaukset vankien kanssa tehtävästä työstä kertovat, että rikosseuraamustyössä painotus on pitkälti kuntoutuksellisessa työskentelyssä. Sosiaalisten suhteiden merkitys korostuu myös tässä yhteydessä.

7.3 Vankirakenne

Kun vertailemme haastattelemiamme vankeja Rikosseuraamuslaitoksen vuoden 2022 tilastotutkimuksen tuloksiin, voimme todeta, että haastatteluun osallistui melko tavallisia suomalaisia vankeusvankeja. Tilastotutkimuksen mukaan vangeista 28 prosenttia oli vankilassa 3.–7. kertaa (Rikosseuraamuslaitos, 2023a, s. 33). Tutkimukseemme osallistuneet vangit osuivat kaikki tähän haarukkaan. Kaikki haastattelemamme vangit kuuluivat myös vankeusvankien suurimpiin ikäryhmiin. Nämä ikäryhmät olivat 25–29-vuotiaat (18 prosenttia), 30–39-vuotiaat (35 prosenttia) ja 40–49-vuotiaat (21 prosenttia) (Rikosseuraamuslaitos, 2023a, s. 32). Emme erikseen kysyneet haastateltavilta heidän sosioekonomisesta taustastaan, mutta haastatteluissa kävi ilmi, että he olivat tulleet vankilaan työelämän ulkopuolelta. Terveysten ja hyvinvointilaitoksen tekemän Vankien terveys ja hyvinvointi 2023 tutkimuksen mukaan tämä on hyvin yleistä. Tutkimuksen mukaan miehistä vankilaa edeltävästi 75 prosenttia on ollut työelämän ulkopuolella. (Rautanen ym. 2023, s.229.) Haastatteluissa nousi esiin myös ADHD-piirteet ja päihteiden ongelmallinen käyttö, jotka nekin ovat edellä mainitun tutkimuksen mukaan varsin yleisiä vankien keskuudessa.

7.4 Sosiaaliset suhteet

Sosiaalisen kontrollin teorian mukaan rikollisuutta voidaan parhaiten ehkäistä sosiaalisen kontrollin kautta, ihmisen ollessa motivoitunut sitoutumaan yhteiskuntaan ja ollessa kiinnittynyt toisiin ihmisiin (Kainulainen & Saari, 2021, s. 199). Haastatteluisamme korostui useasti läheiset ihmiset motivaationa omaan rikoksettomuuteen. Haastateltavat kertoivat, kuinka haluavat elää normaalia elämää sekä olla parempia aviomiehiä ja isiä.

Sosiaaliset suhteet voidaan ryhmitellä monella eri tavalla. Ne voidaan jakaa ulkoapäin määriteltyihin ja omiin valintoihin pohjautuviin sosiaalisiin suhteisiin (Saari, 2010,

s.22–23). Sosiaaliset suhteet voidaan jakaa myös vapaaehtoisuuden mukaan kolmeen ryhmään; ystävyys- ja tuttavuussuhteet, perhe- ja sukulaisuussuhteet, koulu- ja työelämäsuhteet (Suoninen ym., 2013, s.145–146). Vankien sosiaalisia suhteita voi ryhmitellä eritavoin edellä mainittuihin ryhmiin ja uskomme, että ei ole yhtä oikeaa vaihtoehtoa. Me rinnastaisimme vankilan sisäiset suhteet, niin muihin vankeihin kuin henkilökuntaankin, koulu- ja työelämäsuhteisiin sekä ulkoapäin määriteltyihin suhteisiin. Joku toinen voisi taas nähdä ne esimerkiksi omiin valintoihin pohjautuvina ystävyys- ja tuttavuussuhteina. Perhe- ja sukulaisuussuhteiden sekä ystävyys- ja tuttavuussuhteiden merkityksen emme näe muuttuvan näiltä osin vankeuden myötä.

Sosiaaliset suhteet voidaan jakaa vertikaalisiin turvaa tarjoaviin ja kontrollia harjoittaviin ihmissuhteisiin sekä vertaisryhmän tarjoaviin horisontaalisiin ihmissuhteisiin (Suoninen ym., 2013. s. 157). Aluksi olimme sitä mieltä, että tämän jaon tekeminen vankeuden aikaisiin ihmissuhteisiin on helppoa ja yksiselitteistä. Pidempään asiaa pohdittuamme, emme olleet enää niin varmoja sen yksiselitteisyydestä. Helposti voisi ajatella automaattisesti henkilökunnan kuuluvan vertikaalisiin suhteisiin ja muiden vankien kuuluvan horisontaalisiin suhteisiin. Henkilökunnan tehtävä on huolehtia vankien turvallisuudesta ja harjoittaa kontrollia, kun taas vangit keskenään tarjoavat toisilleen vertaisryhmän. Pohdittuamme asiaa laajemmin, tulimme siihen lopputulokseen, että myös vankien välinen suhde voi olla vertikaalinen ihmissuhde. Vaikka rikosseuraamuslaitoksen mittapuulla vangit ovatkin keskenään saman arvoisia, voi vangeilla silti olla keskinäisiä valta-asetelmia. Tällaisessa tapauksessa kahden vangin välinen suhde on myös vertikaalinen ihmissuhde.

Sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen mahdollistama sosiaalinen yhteisyys on merkityksellistä ihmisen hyvinvoinnin kannalta. Myös sosiaalisen yhteisyyden voi jakaa kuuteen eri kategoriaan; neuvojen saanti, avun saanti, arvostus, hoivaaminen, kiintymys ja liittyminen. (Tamminen ym., 2023, s.1.) Kun mietimme edellä mainittuja kategorioita vankien sosiaalisen yhteisyyden kautta, tulimme siihen tulokseen, että osa näistä täyttyy vankilassa oloaikana henkilökunnan kanssa käydyssä vuorovaikutuksessa. Vankeuden aikana vanki saa neuvoja ja apua henkilökunnalta. Rikosseuraamuslaitoksen arvojen mukaan vankeja on kohdeltava inhimillisesti, asiallisesti ja keskenään tasavertaisesti (Rikosseuraamuslaitos, 2022). Tämän pohjalta voisi tehdä tulkinnan, että vangit saavat myös arvostusta henkilökunnalta vankeuden aikana. Tietenkin

myös vuorovaikutus muiden vankien kanssa voi tuottaa sosiaalista yhteisyyttä. Tämä on varmasti hyvin yksilöllistä.

7.5 Tutkimusehdotuksia

Opinnäytetyötämme tehdessämme mieleemme on tullut myös monia muita mielenkiintoisia tutkimusaiheita saman aihealueen ympäriltä. Mietimme tutkimusaineistoa analysoidessamme, että kuinka suuresti naisvankien vastaukset olisivat eronneet miesvankien vastauksista. Haastatteluissa esille noussut ajatusmalli siitä, että vankilassa ei muodosteta ystävyys-suhteita, herätti myös mielenkiintomme tutkimuksesta vankien välisistä suhteista. Myös romanikulttuuriin liittyen voisi keksiä useammankin mielenkiintoisen aiheen, kuten esimerkiksi kulttuuriin liittyvistä säännöistä tietopakkaus Rikosseuraamuslaitokselle. Ulkomaalaisten vankien osuus Suomen vankiloissa oli mielestämme yllättävän suuri. Olimme yllättyneitä myös siitä, kuinka moniin eri kansalaisuuksiin nämä vangit jakautuivat. Kaikki tutkimukseemme osallistuneet vangit olivat suomalaisia, mutta olisi varmasti ollut mielenkiintoista kuulla myös ulkomaalaisen vangin näkemys tämän sosiaalisten suhteiden tilasta. Kuten erityisohjaajakin haastattelussaan mainitsi, on yhteydenpito ulkomaalaisilla vangeilla jonkin verran haasteellisempää. Ulkomaalaisista vangeista olisi varmasti myös mielenkiintoista tehdä tutkimusta.

LÄHTEET

Hawley J., Murphy I. & Souto-Otero M. (2013). Prison education and training in Europe. For The European Commission by GHK Consulting. http://www.antonio-casella.eu/nume/hawley_ue_education_may13.pdf

Järvelä, S. (2002). Lainrikkosten kuntoutuksessa vapaudessa. Teoksessa Salminen, M. & Toivonen, K. (2002). Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 4/2002. Vankeinhoidon koulutuskeskus.

Kainulainen, S. & Saari, J. (2021). Suomalainen vanki: Arjen rakenteet ja elämänlaatu vankilassa. Vastapaino.

Karsikas, V. (2003). Perhe muurin toisella puolella. Työryhmän mietintö. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2003. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.

Künnapuu, K. (2002). Ulkomaalaiset vangit. Teoksessa Salminen, M. & Toivonen, K. (2002). Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 4/2002. Vankeinhoidon koulutuskeskus.

Matinpuro, R. (2002). Vähemmistöt vankilassa. Teoksessa Salminen, M. & Toivonen, K. (2002). Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 4/2002. Vankeinhoidon koulutuskeskus.

Rautanen, M., Kennet, H., & Tyni, S. (2023). Vankien terveys ja hyvinvointi 2023: Wattu IV -vankiväestötutkimus. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL.

Regan, P. (2011). Close Relationships. Routledge, New York.

Rikossentorjuntaneuvosto. (n.d.a.). Henkirikokset. Haettu 19.10.2023 osoitteesta <https://rikossentorjunta.fi/henkirikokset>

Rikossentorjuntaneuvosto. (n.d.b.). Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy. Haettu 30.11.2022 osoitteesta <https://rikossentorjunta.fi/varhainen-tuki-ja-syrjaytymisen-ehkaisy>

Rikoslaki 39/1889. Haettu 19.10.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

Rikosseuraamuslaitos. (2021a). Eurooppalaiset vankeinhoitosäännöt. Haettu 10.9.2023 osoitteesta <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/saannokset/kansainvalisetsopimukset.html>

Rikosseuraamuslaitos. (2021b). Satakunnan vankilan Köyliön osaston järjestyssäännöt. Haettu 10.9.2023 osoitteesta <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/satakunnanvankila.html>

Rikosseuraamuslaitos. (2022). Tietoa meistä: Arvot ja strategia. Haettu 25.11.2022 osoitteesta <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html#>

Rikosseuraamuslaitos. (2023a). Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2022. Haettu 12.08.2023 osoitteesta <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/julkaisut/tilastollinenvuosikirja.html#>

Rikosseuraamuslaitos. (2023b). Tietoa meistä: Organisaatio. Haettu 5.11.2023 osoitteesta <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/organisaatio.html#>

Saari, J. (2010). Yksinäisten yhteiskunta. WSOYpro.

Suomen punainen risti. (2023). Yksinäisyys barometri 2023. <https://urly.fi/32SS>

Suoninen, E., Pirttilä-Backman, A., Lahikainen, A. & Ahokas, M. (2013). Arjen sosiaalipsykologia. Sanoma Pro, Helsinki.

Svendsen, L. (2017). Yksinäisyyden filosofia. Docendo.

Tamminen N., Pasanen T., Martelin T., Mankinen K., Solin P. (2020). Sosiaaliset suhteet tärkeitä yksinasuvien positiiviselle mielenterveydelle. Tutkimuksesta tiiviisti 27/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi. <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789520400118>

Vankeuslaki 767/2005. Haettu 19.10.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>

Viikki-Ripatti, S. (2011). Rikollisuudesta irrottautuminen subjektiivisena kokemuksena. Teoksessa Lavikkala, R. & Linderborg, H. (2011). Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä, sivut 197–226. Acta poenologia, Rikosseuraamusalan koulutuskeskus.

LIITE 1

Hei!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Satakunnan ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyötä vankien sosiaalisista suhteista. Tarkoituksemme on tutkia, millaisia sosiaalisia suhteita vangeilla on ja kuinka vankeusaika on vaikuttanut heidän sosiaaliin suhteisiinsa, sekä miten he kokevat vankilan tukevan heitä sosiaalisten suhteiden ylläpitämisessä. Etsimme haastateltaviksi vankeja, joilla on vähintään vuoden tuomio. Haastattelut toteutetaan teemahaastatteluna. Haastattelussa läpikäytäviä teemoja ovat taustatiedot, sosiaaliset suhteet, yhteydenpito ja tapaamiset, vankeuden vaikutus suhteisiin ja vankilalta saatu tuki. Haastattelut nauhoitetaan, ja nauhoitteet tullaan säilyttämään opinnäytetyöprosessin ajan suojassa ulkopuolisilta henkilöiltä. Opinnäytetyön valmistuttua nauhoitteet sekä niistä litteroidut tekstiversiot hävitetään asianmukaisesti tietoturvaa noudattaen. Haastateltavien nimiä ei julkaista opinnäytetyössä eikä heitä ole mahdollista tunnistaa opinnäytetyöstä. Valmis opinnäytetyö lähetään Köyliön vankilaan ja julkaistaan Theseuksessa.

Terveisin Vilma Leppälä ja Essi Lönnqvist

Allekirjoittamalla tämän lomakkeen, suostun haastateltavaksi opinnäytetyöhön.

Aika ja paikka _____

Haastateltavan nimi _____

Haastateltavan allekirjoitus _____

Teemahaastattelun runko

1. Taustatiedot
 - Ikä
 - Aiemmat vankilakaudet
 - Tuomion pituus ja tähänastinen kesto

2. Sosiaaliset suhteet
 - Sosiaaliset suhteet vankilan ulkopuolella
 - Sosiaaliset suhteet vankilassa
 - Sosiaalialan ammattilaisverkosto

3. Yhteydenpito ja tapaamiset
 - Pidätkö yhteyttä ulkopuolelle, jos niin miten
 - Pitävätkö läheisesi yhteyttä sinuun, jos niin miten ja kuinka usein
 - Onko sinulla käynyt vierailijoita, jos niin keitä ja kuinka usein

4. Vankeuden vaikutus suhteisiin
 - Kuinka suhde läheisiin muuttunut vankeuden myötä
 - Onko joku katkaissut suhteensa sinuun tai oletko sinä katkaissut suhteita vankeuden aikana
 - Oletko muodostanut vankilassa ystävyysuhteita
 - Jos, niin miten se näyttäytyy
 - Miten yhteydenpito läheisiin on muuttunut vankeuden myötä
 - Jos on aiempia vankeuskausia, koetko muutosta sosiaalisissa suhteissasi edellisiin vankeuskausiin verraten

5. Vankilan tuki sosiaalisten suhteiden ylläpidossa
 - Miten vankila tukee sinua sosiaalisten suhteiden ylläpidossa
 - Oletko tyytyväinen saamaasi tukeen
 - Minkälaista tukea toivoisit saavasi

Kysymyksiä erityisohjaajalle

Kuinka tuette vankeja sosiaalisten suhteiden ylläpidossa?

Millä tavoin vangit voivat pitää yhteyttä läheisiin?

Ketkä voivat käydä tapaamassa? Kuinka usein?

Mitä tapaamisissa tapahtuu? Kuinka pitkiä tapaamiset ovat?

Saavatko vangit tukea sosiaalistaitojen kehittämiseen/ylläpitämiseen, jos niin millaista?

Ilmeneekö vankien sosiaalisissa suhteissa ongelmia, jos niin millaisia?

Kokevatko vangit itse puutteita sosiaalisissa taidoissaan?

Miten huomioitte kieli- ja etniset vähemmistöt?

RISE/632/2022

15.2.2023

Essi Lönnqvist
Vilma Leppälä
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalian tutkinto-ohjelma

Hakemuksenne 9.2.2023

Tutkimuslupahakemus

Olette hakeneet Rikosseuraamuslaitokselta tutkimuslupaa Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaalian opintojen opinnäytetyötä varten. Opinnäytteen ohjaajana toimii tutkimuspäällikkö Henna Kyhä.

Rikosseuraamuslaitoksen yhteyshenkilönä toimii erityisohjaaja Karoliina Hulkari Köyliön vankilasta.

Tutkimuksen aihe

Vankien sosiaaliset suhteet Köyliön vankilassa

Tutkimuksen toteutus

Köyliön vankilan vankeusvankien haastattelut etäyhteydellä.

Kohderyhmänä ovat vangit, joilla on vähintään vuoden tuomio

Päätös

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö myöntää teille tutkimusluvan hakemuksenne mukaisesti. Vankien haastattelut tulee tehdä yksikönpäällikön tai apulaisjohtajan suostumuksella.

Vankien osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista ja heiltä tulee pyytää yksilöity kirjallinen suostumus osallistumisesta tutkimukseen. Tutkimuksen tulokset on esitettävä niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on säilytettävä siten, ettei se joudu ulkopuolisten käsiin. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön ja se on hävitettävä yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua. Tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineiston keruu ei saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa vankilan muulle toiminnalle.

RISE/632/2022

15.2.2023

Tutkimuksen valmistuttua siitä tulisi lähettää sähköinen kopio tai paperikopio Rikosseuraamuslaitoksen kirjaamoon, asianomaiseen vankilaan sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen Kriminologiselle kirjastolle.

Pauli Nieminen,
johtaja

Peter Blomster,
erityisasiantuntija

Tiedoksi

Köyliön vankilan yksikönpäällikkö
Lounais-Suomen rikosseuraamuskeskuksen johtaja

